

Н. А. Нагурна, Ю. М. Куриленко, І. І. Осипенкова
Черкаський державний технологічний університет

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ: СТУПІНЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

Інноваційна діяльність у виноробній галузі є дуже важливою, оскільки постійно впроваджуючи інновації, виноробне підприємство може покращувати якість своєї продукції, підвищувати продуктивність, знижувати витрати та залишатися конкурентоспроможними на ринку. Підприємствам, які вирощують виноград і займаються виноробством, важливо інвестувати в дослідження та розробки, щоб стимулювати інновації та постійно вдосконалювати свою діяльність. Ступінь і значення інновацій можуть бути різними для кожного підприємства, але загалом вони допомагають покращувати якість вина, впроваджувати нові технології в виробництво та можуть допомогти привертати увагу споживачів своїми унікальними продуктами. Особливості розвитку інновацій в виноробній галузі включають в себе пошук нових сортів винограду, вдосконалення технологій виробництва, впровадження нових методів ферментації та зберігання вина. У статті обґрунтована необхідність теоретичного осмислення провідної ролі інноваційної діяльності в розвитку виноробного виробництва та проаналізовано поняття «інновації», зокрема як нововведення, як результат творчої діяльності, наукового дослідження, як процес розробки, практичного впровадження у виноробне виробництво. Обґрунтовано стадії інноваційного процесу та представлено у вигляді замкнутого циклу. Розглянуто інноваційний процес як головну ціль інноваційної діяльності виноградно-виноробного підприємства. Інновації в цій галузі можуть передбачати вдосконалення технологій вирощування винограду, процесів бродіння, методів розливу та маркетингових стратегій. Проаналізовано види інновацій, такі як економічно-соціо-екологічні, організаційно-управлінські, виробничо-технологічні, селекційно-генетичні, які включають в себе сталий розвиток, впровадження енергоефективних технологій та зменшення викидів шкідливих речовин, впровадження нових методів управління, розробку ефективних стратегій та зміни в корпоративній культурі, підвищення продуктивності, якості продукції та зниження витрат на виробництво, селекцію нових сортів, гібридів з метою покращення їх врожайності, стійкості до шкідників та хвороб, чи адаптації до певних умов середовища.

Ключові слова: інновації, вино, виноградно-виноробне виробництво, види інновацій, селекційно-генетичні інновації.

Постановка проблеми та її актуальність. Проблема розвитку виноградно-виноробного виробництва широко досліджується у вітчизняній літературі, аналізуються нинішні стан виробництва, основні напрями відновлення та подальшого розвитку матеріально-технічної бази, роль аграрної науки в інноваційній діяльності [1–5; 7]. Стійке економічне зростання у виноградно-виноробному виробництві можливе лише за умови його послідовного переходу на інноваційний шлях розвитку. Слід відмітити, що понятійний апарат теорії інновацій не є досконалим і розроблений не повністю [1–3; 7]. Тому на сьогодні дане питання є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення «інновація» з'явилося вперше в 19 столітті в наукових дослідженнях культурологів і звучало як введення деяких елементів однієї систему в іншу.

Шумпертер Й. [1] вважається засновником теорії інновації, саме він ввів в науковий обіг термін «інновація» і розглядав його як засіб підприємництва для отримання прибутку. Підприємці в свою чергу, на його думку, це «господарські суб'єкти, функцією яких є здійснення нових комбінацій і які виступають як його активний елемент». Шумпертер Й. в своїй роботі «Теорія економічного розвитку» також виділяє види нових комбінацій [1; 7]:

– виготовлення нового, тобто ще невідомого споживачам блага (продукції або створення її нової якості);

– впровадження нового, тобто даній галузі промисловості досі практично невідомого, методу (способу, технології) виробництва, в основі якого не обов'язково лежить нове наукове відкриття і який може полягати також в новому способі комерційного використання товару;

– освоєння нового ринку збуту, тобто такого ринку, на якому досі дана галузь промисловості цієї країни ще не була представлена, незалежно від того, чи існував даний ринок раніше;

– отримання нового джерел сировини або напівфабрикатів незалежно від того, чи існувало дане джерело раніше, чи просто не бралось до уваги, або вважалось недоступним, або його тільки мали створити;

– проведення реорганізації, наприклад, забезпечення монопольного положення (за допомогою утворення тресту) або підлив монопольного положення іншого підприємства [1; 2; 4; 7].

Таким чином, аналізуючи дані види комбінацій можна відмітити, що інновації, на думку Шумпертера Й., можуть виступати у вигляді: нової продукції, нової технології, нового ринку збуту, нового виду сировини, матеріалу тощо, нової організації виробництва, нового організаційного підходу.

Наразі існує безліч визначень поняття «інновація», практично кожний автор, дослідник намагається доповнити його, переробити, додати нового змісту.

Метою статті є наукове обґрунтування інноваційної діяльності підприємств виноробної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі вивчення розвитку даного терміну «інновація» і аналізу визначень з різних авторів, можна виділити основні ключові слова, яких притримується той чи інший дослідник (рис. 1).

Розглядаючи інноваційний процес в рамках розвитку окремої економіки, галузі або підприємства, можна зробити висновок, що головна ціль інноваційної діяльності виноградно-виноробного підприємства – це задоволення нових потреб споживачів виноробної продукції, шляхом розробки нової ідеї, винаходу, її вивчення та створення дослідних зраз-

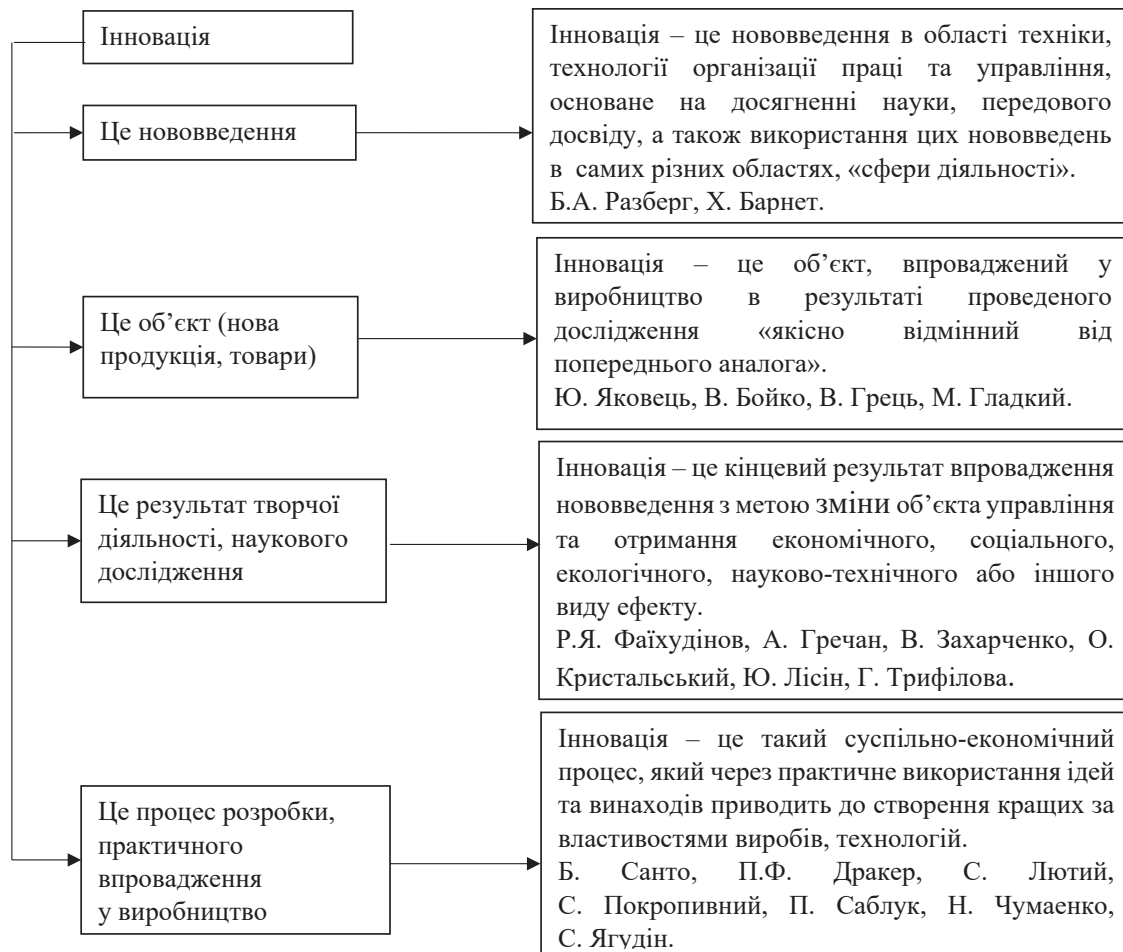

Рисунок 1 – Трактують поняття «інновація» різними дослідниками

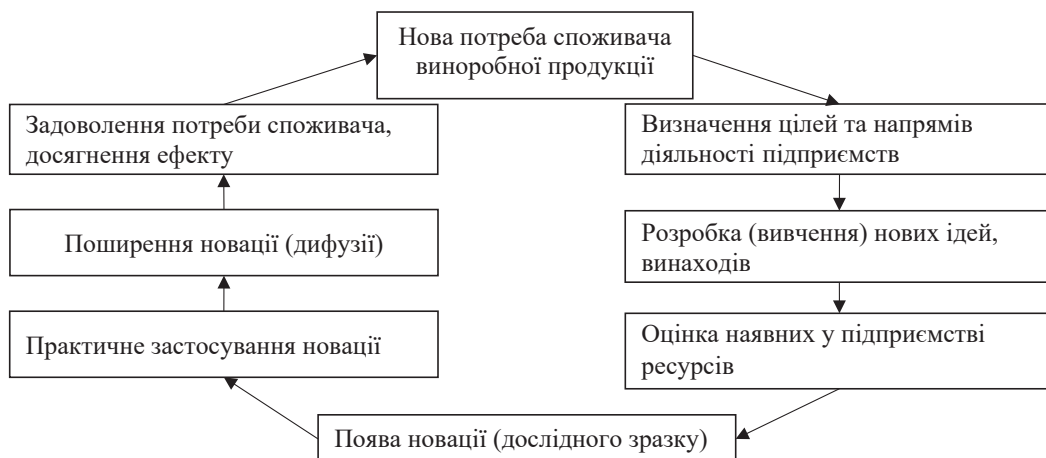

Рисунок 2 – Схема інноваційного процесу виноградно-виноробних підприємств

ків, практичного застосування, подальшого розповсюдження (дифузії) і як результат, задоволення даної потреби [4; 5; 7]. Перераховані стадії інноваційного процесу можна представити у вигляді замкнутого циклу (рис. 2).

Отже інновації можуть бути реалізовані як у вигляді нового (удосконаленого) проекту, так і процесу технології. З метою всебічного вивчення інновацій, більш повного дослідження їх сутності необхідно розглянути класифікацію інновацій, тобто розподіл інновацій, що мають спільні ознаки та відповідні групи.

Одна з найбільш повних класифікацій інновацій як об'єкту обліку і аналізу представлена О. Пригожиним. Автором узагальнено [2; 4; 6; 7] класифікаційні ознаки з урахуванням особливостей виноградно-виноробного виробництва (рис. 3).

Селекційно-генетичні інновації припускають виведення або придбання нових сортів винограду шляхом селекції. Пріоритетним напрямком сучасних досліджень є розширення асортименту зимостійких, імунних, продуктивних сортів винограду високої якості.

Селекційно-генетичні дослідження можуть здійснюватися як безпосередньо на самому підприємстві виноградарства і виноробства так і шляхом співробітництва з науково-дослідними інститутами, центрами селекції та генетики.

Розвиток автохтонних сортів винограду – ще один напрямком селекційно-генетичних інновацій. Автохтонні – це виноградні сорти, які практично повністю є результатом природнього схрещування або мутації в певній виноробній зоні, а також мають довгу історію в цій зоні. Через еволюційний розвиток пристосувалися до місцевих умов і дають кращу якість при таких самих умовах [4–7].

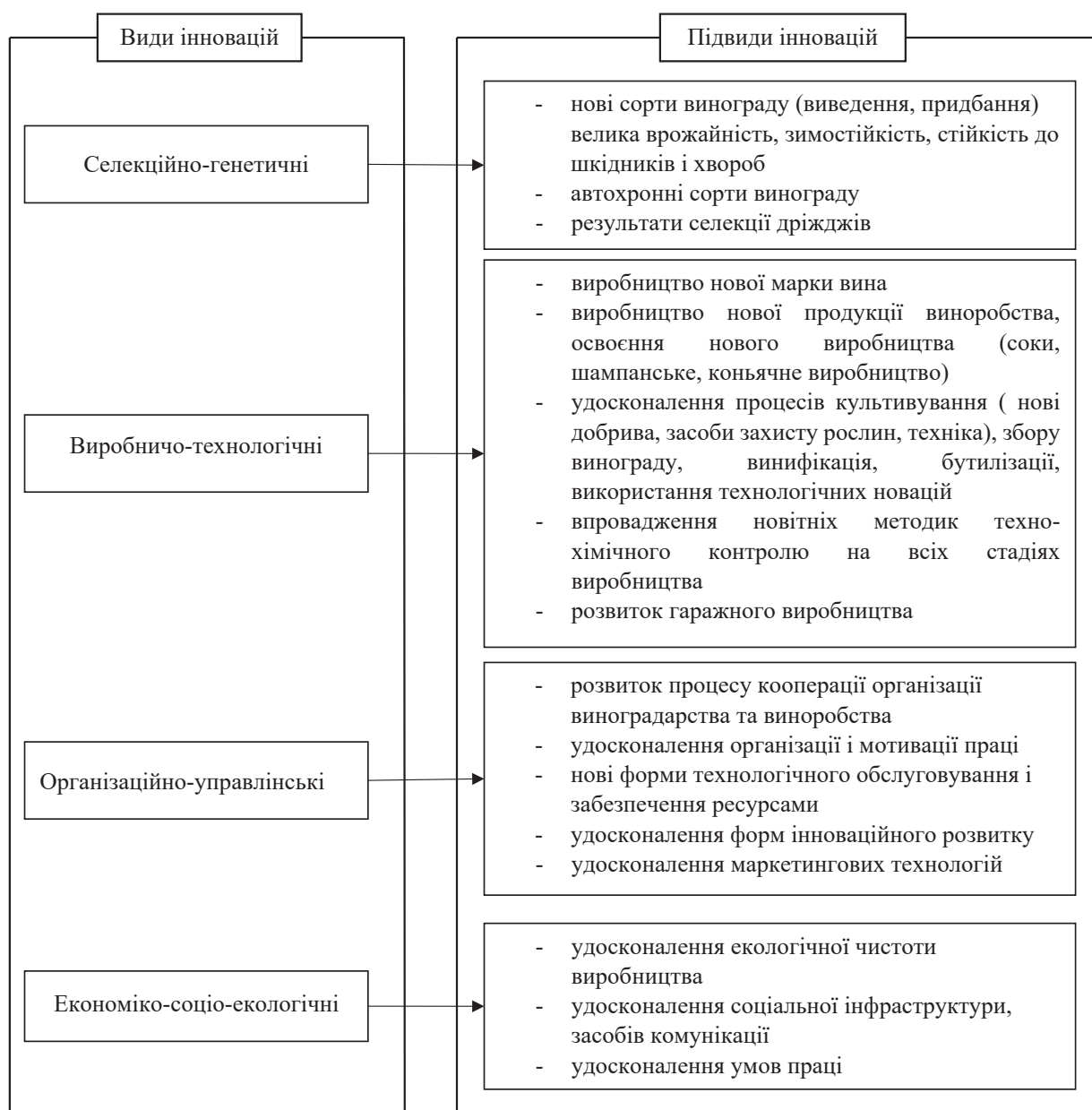

Рисунок 3 – Класифікація інновацій у виноградарстві та виноробстві

Важливе значення у виноробстві має використання якісних винних дріжджів, результати селекції яких також необхідно віднести до інновацій виноградно-виноробних. В радянський період підприємства первинного виноробства використовували розводку дріжджів чистих культур Донвино. Наразі використовуються сухі активні дріжджі, які в більшості своїй купуються у підприємств-імпортерів. Виведення чистих культур дріжджів відбувається у відповідній мікрзоні, відповідають їй та сприяють отриманню якісної продукції в конкретній місцевості. Використання імпортованого матеріалу не сприяє отриманню якісного продукту, таким чином необхідно проводити селекцію дріжджів з метою отримання місцевих дріжджів, що мають індивідуальні властивості, для отримання якісних вин.

Виробничо-технологічні інновації безпосередньо стосуються процесів виробництва продукції виноградарства та виноробства, удосконалення технологій. Даний тип інновацій є одним з найрозповсюдженішим та обширним. Впровадження нових технологій, придбання обладнання, використання сучасних матеріалів на всіх етапах господарювання з метою отримання абсолютно нового або більш якісного продукту в результаті. Актуальний напрям вторинних продуктів у виноградарстві та виноробстві, отриманих шляхом додаткової переробки відходів виробництва, результатом якої можуть стати необхідні та затребувані на ринку продукти (виноградне масло, винна кислота, дріжджі тощо). Реалізація даного напрямку забезпечить підприємства додатковими джерелами доходів.

Гаражне виноробство також є інноваційним напрямком. Гаражне виноробство – це малі виноградно-виноробні господарства, які займаються вирощуванням сировини та виробництвом з нього готового продукту, який має високу якість. Наразі цей напрям в Україні починає розвиватися, частка «гаражних» вин складає 0,05% від загального обсягу виробництва вин в Україні. Перешкодою для розвитку гаражного виноробства є відсутність офіційних документів, що підтверджують їх право на офіційну реалізацію своєї продукції.

Організаційно-управлінські інновації передбачають зміни в системі управління підприємством і організаційних структурах. Процеси кооперації, що дозволяють об'єднати зусилля виробників сировини, переробників і реалізаторів продукції. Кооперація всередині підкомплексу передбачає зв'язок між постачальниками посадкового матеріалу, господарствами, які вирощують виноград, підприємствами первинного і вторинного виноробства. Процеси кооперації виноградно-виноробних підприємств можуть здійснюватись декількома варіантами:

– кооперація всередині однієї галузі, вона виражається у зв'язку між виробниками посадкового матері-

алу і підприємствами, які вирощують виноград; між організаціями первинного та вторинного виноробства;

– кооперація міжгалузева, тобто взаємодія підприємств різних галузей, наприклад, виробниками винограду і заводами, що займаються переробкою даної сировини.

В радянський період спостерігався розвиток кооперації в виноградно-виноробному підкомплексі, який не отримав подальшого поширення у зв'язку з кризою в галузі з 1986 року. На сьогоднішній день деякі підприємства відроджують і активно використовують різного роду об'єднання. Кооперування сприяє розвитку виробництва, ефективному використанню ресурсів та потужностей, забезпечує більш дієвий контроль якості продукції, що випускається на всіх стадіях виробничого циклу і як наслідок, підвищує її конкурентоспроможність.

Економіко-соціо-екологічні інновації передбачають отримання економічного ефекту шляхом впровадження різних нововведень в області соціальної сфери і екології. У виноградно-виноробному виробництві даний вид інновацій може реалізовуватися через будівництво і експлуатацію об'єктів соціальної інфраструктури, поліпшення умов праці працівників, впровадження новітніх технологій, екологізації виробництва.

Сучасне суспільство все більш уваги приділяє питанням екологічно чистих продуктів, які мають поліпшені харчові та смакові якості. Органічні продукти стають сучасним трендом, основною тенденцією світового споживчого ринку. Ще в 1990 році на Генеральній асамблеї МОВВ було прийнято рішення про розробку технології екологічно чистого «біологічного вина». Біологічне вино повинно вироблятися з екологічно чистої біологічної сировини з використанням біотехнології. Якщо в Європі і США розроблені і встановлені спеціальні Директиви і стандарти до сертифікації біологічних продуктів, то в Україні свідченням якості є тільки відповідність продукції ДСТУ. В Україні розвиток виробництва біологічних і органічних продуктів набирає оберти, поки відсутні законодавчо встановлені умови віднесення продукції до екологічно чистої. Однак біопродукти в недалекому майбутньому за умови підтримки державою та бізнес-спілки можуть стати одним із сегментів українського ринку, що динамічно розвивається.

Найбільш підприємливі українські виробники виноробної продукції вже зараз повинні впроваджувати біотехнології у виробництво.

Висновки. Отже, становлення та ефективна організація інноваційної діяльності виноградно-виноробного виробництва – основний напрям розвитку підприємств, галузей країни в цілому, що визначає стан та рівень української економіки.

Список використаних джерел:

1. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 244 с.
2. Гранатуров В.М., Кораблінова І.А. Управління конкурентоспроможністю підприємств : навчальний посібник. Одеса : ОНАС, 2016. 152 с.

3. Мороз О.С. Інноваційний розвиток підприємства: сутність та проблема визначення складових частин. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University. «Economics Series»*. 2013. С. 148–150.
4. Топов А.Г. Державна підтримка інновацій як основа розвитку виноградарського-виноробного комплексу. *Економіка АТК*. 2011. № 2. С. 49–53.
5. Ткаченко О.Б., Ачеєва І.М., Беркгаут Б.М. Інноваційні складові стратегічного розвитку виноробних підприємств України. *Економіка харчової промисловості*. 2016. Том 8. № 1. С. 55–61.
6. Іванов С.В., Домарецький В.А., Прибильський В.Л. та ін. Інноваційні технології продуктів бродиння і виноробства : підручник для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. С.В. Іванова. Київ : НУХТ, 2012. 488 с.
7. Лагодієнко В.В., Голоднюк О.М., Мільчева В.В. Інноваційний напрямок розвитку виноробства в Україні. Маркетинг, підприємство і торгівля сучасний стан, напрямки розвитку. Одеса : ОНАХТ, 2020. 757 с.

References:

1. Shumpeter Y. (2011) Teoriia ekonomichnoho rozvytku. Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsykladu [Theory of economic development. Study of profits, capital, credit, interest and the economic cycle]. Kyiv: Vydavnychiy dim "Kyievo-Mohylianska akademiia", 244 p. (in Ukrainian)
2. Hranaturov V. M. & Korablynova Y. A. (2016) Upravlenye konkurentosposobnostiu predpriyatiy: uchebn. posob. [Management of competitiveness of enterprises: textbook]. Odesa: ONAS, 152 p. (in Ukrainian)
3. Moroz O. S. (2013) Innovatsiyniy rozvytok pidpriemstva: sutnist ta problema vyznachennia skladovykh chastyn [Innovative development of an enterprise: the essence and the problem of determining its components]. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University. Economics Series*, pp. 148–150. (in Ukrainian)
4. Topov A. H. (2011) Derzhavna pidtrymka innovatsii yak osnova rozvytku vynohradarskoho-vynorobnoho kompleksu [State support for innovations as a basis for the development of the viticulture and wine industry]. *Ekonomika ATK*, no. 2, pp. 49–53. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2017_2_9 (in Ukrainian)
5. Tkachenko O. B., Acheieva I. M. & Berkhaut B. M. (2016) Innovatsiini skladovi stratehichnoho rozvytku vynorobnykh pidpriemstv Ukrainy [Innovative components of the strategic development of Ukrainian wineries]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 8, no. 1, pp. 55–61. (in Ukrainian)
6. Ivanov S. V., Domaretskyi V. A. & Pryblyskiy V. L. (2012) Innovatsiini tekhnolohii produktiv brodinna i vynorobstva [Innovative technologies for fermentation and winemaking products]: pidruchnyk dlia stud. vyshch. navch. zakl. S. V. Ivanova (Ed.). Kyiv: NUKhT, 488 p. (in Ukrainian)
7. Lahodiienko V. V., Holodniuk O. M. & Milcheva V. V. (2020) Innovatsiyniy napriamok rozvytku vynorobstva v Ukraini. Marketynh, pidpriemstvo i torhivlia suchasnyi stan, napriamky rozvytku [Innovative direction of development of winemaking in Ukraine. Marketing, enterprise and trade: current state, development directions]. Odesa: ONAKhT, 757 p. (in Ukrainian)

Nina Nahurna, Yuliia Kurylenko, Iryna Osypenkova
Cherkasy State Technological University

INNOVATIVE ACTIVITY OF THE WINE INDUSTRY ENTERPRISE: DEGREE, SIGNIFICANCE AND DEVELOPMENT PECULIARITIES

Innovation activity in the wine industry is very important because by constantly implementing innovations, a winery can improve the quality of its products, increase productivity, reduce costs and remain competitive in the market. It is important for grape growing and winemaking businesses to invest in research and development to drive innovation and continuously improve their operations. The degree and importance of innovation may vary from business to business, but in general, it helps to improve the quality of wine, introduce new technologies into production and can help to attract the attention of consumers with unique products. Specific areas of innovation in the wine industry include the search for new grape varieties, improvement of production technologies, and the introduction of new methods of fermentation and storage. The article substantiates the need for a theoretical understanding of the leading role of innovation in the development of winemaking and analyses the concept of "innovation", in particular, as an introduction, as a result of creative activity, scientific research, as a process of development, practical implementation in winemaking. The stages of the innovation process are substantiated and presented in the form of a closed cycle. The article considers the innovation process as the main goal of the innovation activity of a grape and wine enterprise. Innovations in this area may involve the improvement of grape growing technologies, fermentation processes, bottling methods and marketing strategies. The article analyses the types of innovations, such as economic, social and environmental, organisational and managerial, production and technological, breeding and genetic, which include sustainable development, introduction of energy-efficient technologies and reduction of harmful substances, implementation of new management methods, development of effective strategies and changes in corporate culture, increase of productivity, product quality and reduction of production costs, selection of new varieties, hybrids with the aim of improving their yield, resistance to pests and diseases, or adaptation to the environment.

Key words: innovations, wine, grape and wine production, types of innovations, breeding and genetic innovations.

Статтю подано до редакції 25.03.2024